

42 (4980 - 4980A)

НЗМ

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Волинського
державного
університету
ім. Лесі Українки

5/2002

Редакційна рада журналу

Олексюк І.Д., доктор хімічних наук, професор – головний редактор.
Баран В.К., доктор історичних наук, професор – заступник головного редактора.
Кратко М.І., доктор фізико-математичних наук, професор – заступник головного редактора.
Мельник В.М., доктор технічних наук, професор.
Карлін М.І., доктор економічних наук, професор.
Стащенко М.О., кандидат фізико-математичних наук, доцент.
Ярмольчук Н.Я., провідний редактор редакційно-видавничого відділу “Вежа” – відповідальний секретар.

Редакційна колегія випуску

Фізико-математичні науки

Давидюк Г.Є., доктор фізико-математичних наук, професор (відповідальний редактор).
Бєляєв О.В., доктор фізико-математичних наук, професор.
Гарбарчук В.І., доктор технічних наук, професор.
Королюк В.С., доктор фізико-математичних наук, професор.
Ковдратенко П.О., доктор фізико-математичних наук, професор.
Кратко М.І., доктор фізико-математичних наук, професор.
Максимович В.М., доктор фізико-математичних наук, професор.
Свідзинський А.В., доктор фізико-математичних наук, професор.
Федосов А.В., доктор фізико-математичних наук, професор.
Федонюк А.А., кандидат фізико-математичних наук (відповідальний секретар).

Філологічні науки

Моклиця М.В., доктор філологічних наук, професор (відповідальний редактор).
Бублейник Л.В., доктор філологічних наук, професор.
Гороть Є.І., кандидат філологічних наук, професор.
Дубнна М.І., доктор філологічних наук, професор.
Жулинський М.Г., доктор філологічних наук, дійсний член Національної академії наук України, директор Інститут літератури імені Т.Шевченка НАН України.
Мірченко М.В., кандидат філологічних наук, доцент.
Оляндер Л.К., доктор філологічних наук, професор.
Перебийніс Г.І., доктор філологічних наук, професор.
Сологуб Н.М., доктор філологічних наук, професор.
Удалов В.Л., доктор філологічних наук, професор.
Харитонova І.Я., доктор філологічних наук, професор.
Шульжук К.Ф., доктор філологічних наук, професор.
Костусєв Н.М., кандида

№ 719280

поверніть книгу не пізніше
зазначеного терміну

10/13				

Адреса редакційної колегії: 43025 м.Луцьк, пр. Волі, 13, Волинський державний університет ім. Лесі Українки.
Статті рекомендовано до друку вченою радою Волинського державного університету ім. Лесі Українки.
Редактори М.П.Гребенюк (розділ I), В.С.Голюк, Г.О.Юхимчук (розділ II). Коректори В.С.Сикора, Н.П. Ковальчук.
Технічний редактор Л.М.Іванова.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №4174 від 05.05.2000 р.
Засновник і видавець – Волинський державний університет ім. Лесі Українки (43025 м. Луцьк, пр. Волі, 13).
Підл. до друку 4.11.2002. Наклад 500 пр. Ціна за домовленістю. Редакційно-видавничий відділ “Вежа” ВДУ ім.Лесі Українки (43025 м. Луцьк, пр. Волі, 13). Свідоцтво Держкомінформу ДК №590 від 07.09.2001 р. Друк – РВВ “Вежа” ВДУ ім.Лесі Українки (43025 м. Луцьк, пр. Волі, 13). Зам. 156.

72(4)
131

Нау
вісі
Во
дер
уні
іме.
Лес

№ 5

Корол
Сто

Антон
Вла
одн

Вихова
Ком
кате

Городе
Сем

Німчук
“Пре

Вісник

72(44)кк-48011)
НЗН

Стор. 2

**Науковий
вісник
Волинського
державного
університету
імені
Лесі Українки**

№ 5' 2002

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Математика

Королюк В.С.
Стохастичні поліноми Кравчука..... 5

Антонюк Б.П.
Властивості генератора ланцюжка рівнянь Боголюбова
одновимірної системи частки в термостаті..... 10

РОЗДІЛ II. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

**Слов'янська філологія
Мовознавство**

Вихованець І.Р.
Комунікативна реченнева надкатегорія актуалізації в її підкатегорійних,
категорійних та грамемних виявах..... 20

Городенська К.Г.
Семантичний і морфологічний потенціал предикатів кількості..... 23

Німчук В.В.
“Правописні” проблеми морфології української літературної мови..... 27

ктор Інститут

аїнки.

вальчук.

13).
ВДУ ім.Лесі
РВВ “Вежа”

Бібліотека ВДУ наук.-бібліогр. відділ

Волинський
державний університет
імені Лесі Українки
БІБЛІОТЕКА

419280-419283

<i>Мірченко М.В.</i> Категорія особи чи персональності?.....	31	<i>Біскуб</i> Час <i>Бречка</i> Сем
<i>Валюх З.О.</i> Дериваційна парадигма іменника як об'єкт типологічного вивчення.....	36	<i>Галиц</i> Фрк (на
<i>Скаб М.С.</i> Специфіка морфологічного вираження апеляції в українській мові.....	40	<i>Гедз С</i> Ком з не
<i>Беценко Т.П.</i> Конструкції з відокремленими прикладками в думках.....	44	<i>Горбат</i> Фак зас
<i>Рошко С.М.</i> Типи порівняльних синтаксем.....	48	<i>Гульм</i> Стр (на
<i>Заскалета В.П.</i> До історії розвитку складнопідрядних речень із підрядними означальними (на матеріалі збірки "Ділова і народно-розмовна мова України XVIII ст.").....	52	<i>Єфрем</i> Осо
<i>Баранівська О.С.</i> Функціональні особливості підрядних означальних речень і дієприкметникових зворотів у польській мові (в зіставленні з українською).....	57	<i>Засккі</i> Псі
<i>Сеньків С.С.</i> Закономірності сполучуваності двох приголосних фонем в інтервокальній позиції.....	61	<i>Карпчу</i> Закс
<i>Ласути Т.М.</i> Конфіксальне творення дієслів (семантична автономність компонентів словотворчого засобу).....	67	<i>Козак</i> Пое
<i>Азарова Л.Е., Лесь В.С.</i> Семантико-стилістическіе возможности терминов-существительных в языке поэзии.....	71	<i>Коліда</i> Вир
<i>Мерінов В.В.</i> Вияви варіантності родових форм у невідміюваних іменників на позначення осіб у сучасній українській мові.....	73	<i>Лисець</i> Фра
<i>Павлова І.А.</i> Числівники у поетичному тексті.....	76	<i>Макова</i> Неп
<i>Савченко І.С.</i> Структурно-словотвірний принцип виділення віддієслівних омонімів-іменників.....	81	<i>Малім</i> Поц англ
<i>Степаненко М.І.</i> Про особливості семантичної валентності деяких речень зі значенням кінцевого пункту руху.....	85	<i>Мудри</i> До п
<i>Романо-германська філологія</i>		
<i>Бєлова С.В.</i> Сполучення іменників-антонімів просторово-часового континууму з прийменниками.....	94	<i>Неділе</i> Sam
<i>Бєляков О.О., Бєлякова К.О.</i> James Joyce and Virginia Woolf: the Production of Meaning and Pragmatics of Iconicity.....	98	<i>Павлю</i> Тип

..... 31	<i>Біскуп І.П.</i> Часові параметри ітеративного способу дії	104
..... 36	<i>Бречко Н.П.</i> Семантичне мікрополе дієслів на позначення часу	110
..... 40	<i>Галицька О.Б.</i> Фрейми в науковому тексті з лінгвостилістики (на матеріалі фреймів Bildhaftigkeit-Bildlichkeit)	114
..... 44	<i>Гедз С.Ф.</i> Комунікативно-семантичні особливості загальних питальних речень з неінверсованим порядком слів	118
..... 48	<i>Горбач С.С.</i> Фактори категоричності (наказ, вимога, заборона) як комунікативно-мовленнєві засоби обмеження інтенції	122
..... 52	<i>Гульм І.М.</i> Структура іменникових приєднаних фраз у сучасній англійській мові (на матеріалі оповідань Джека Лондона "South Sea Tales")	125
..... 57	<i>Єфремова Н.В.</i> Особливості семантичного протиставлення дієслів-синонімів, які позначають дію	131
..... 61	<i>Засєкіна Л.В., Засєкін С.В.</i> Психолінгвістична модель перекладу	139
..... 67	<i>Карпчук Н.П.</i> Законодавчий дискурс як міжсуб'єктна інтеракція	142
..... 71	<i>Козак С.В.</i> Поетичний дискурс у творах Т. Гарді	148
..... 73	<i>Коляда Е.К.</i> Вираження поняття зміни дієсловами з аспектуальним компонентом	152
..... 76	<i>Лисецька Н.Г.</i> Фразеологізми як знаки культури й менталітету	155
..... 81	<i>Маковська Н.М.</i> Непорозуміння як проблема когнітивної лінгвістики (на матеріалі англійської мови)	159
руху 85	<i>Малімон Л.К.</i> Поширеність та частота як параметри дослідження граматичної сполучуваності англійських іменників на позначення часу	165
..... 94	<i>Мудрик Л.В.</i> До питання про дослідження взаємодії стилістичної та модальної функцій просодії	170
..... 94	<i>Недільченко Н.В.</i> Samples of Morphological Analysis of the Given Words	174
..... 98	<i>Павлюк А.Б.</i> Типи слів за морфемною будовою в сучасній англійській мові	177

<i>Розач О.О.</i>	Граматичні особливості та структурні моделі утворення фразеологізмів з етнонімами.....	11	
<i>Товстенюк К.В.</i>	Стратегія мовчання як елемент невербального спілкування	11	
<i>Тараси О.М.</i>	Граматична сполучуваність інтенсифікаторів (на матеріалі англійських художніх та наукових текстів).....	11	
<i>Шаблій Н.М.</i>	Формування обривистого ритму художніх текстів, побудованих за допомогою композиційно-мовленнєвої форми "міркування".....	11	УДК 519.

У і
 пуасонів
 Клім
 Кор
 their limit
 mathemat
 Key

Пол

Тут

є r-
 Відс
 зокрема,
 Осн
 імовірні
 Ще
 декомпо
 Звід
 прямоку
 випадкоі
 стохастич
 величину
 Такс
 відкрива
 розгляда
 матриць
 і-першій і
 Тому ми

© Кс

УДК 81'373 = 161.2

Л.Е. Азарова – кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства Вінницького державного технічного університету;

В.С. Лесь

Семантико-стилистические возможности терминов-существительных в языке поэзии

*Роботу виконано на кафедрі українознавства
Вінницького державного технічного університету*

Статья посвящена рассмотрению семантико-стилистических возможностей терминов-существительных в языке поэтических произведений мастеров художественного слова.

Ключевые слова: метафоризация, лексический пласт, контекст.

Azarova L.E., Les V.S. The semantic-stylistic opportunities of term-nouns in poem language. The article is devoted to the consideration of term-nouns semantic-stylistic opportunities in language of poetics work of the artistic word masters.

Key words: methaforisation, lexical element, context.

При рассмотрении грамматических особенностей терминов многие исследователи обращают внимание на то, всеми ли знаменательными частями речи или только одной представлена терминология. Одни ученые считают, что категория имени существительного с ее широкими семантическими возможностями способна исчерпать основной состав терминологических наименований. Этой точки зрения, в частности, придерживается О.С. Ахманова [1, 32]. Другие исследователи, В.П. Даниленко, отмечают, что нельзя считать имена существительные единственным средством выражения всех специальных понятий, т.к. при выражении понятия разными средствами наблюдается расхождение значений. Поэтому необходимым средством выражения нужного оттенка понятия является не только существительное, а и прилагательное, глагол, наречие [3, 45].

В нашей работе мы остановимся на терминах-существительных, проследим их семантико-стилистические возможности в языке поэзии.

В поэтических текстах наиболее частотными являются термины-существительные, реже встречаются термины-глаголы, прилагательные, наречия.

Семантические и стилистические возможности терминологических единиц в поэтическом произведении определяют специфику стиля писателя, его личный вклад в развитие поэтической речи. Творчество мастеров художественного слова, анализ языка их произведений показывает, что система средств языковой выразительности и изобретательности расширяется благодаря включению в нее терминов.

Переход терминологических единиц из сферы функционирования в язык поэтической речи характеризуется сложным процессом изменения, трансформации семантико-стилистических возможностей слова. Попадая в другое языковое окружение, термин прежде всего утрачивает свой основной семантический показатель – дефиницию, а нередко и другие терминологические признаки. Происходит исключение термина из тех сложных парадигматических связей и отношений, которые характеризовали его как члена терминосистемы.

В настоящее время термины-существительные различных областей науки и техники все шире употребляются в текстах поэтической речи.

Особо выделяются случаи употребления терминов-существительных в прямом значении, когда специальные слова, выражая научно-технические понятия, служат средством характеристики бытовых явлений или внутреннего мира человека: “Замерцают приязненно шкалы, будто верности древней оскалы. Мой *компьютер*, мой пес нецепной, на излете двадцатого века – пусть он будет, как друг человека, ни на миг не разлучен со мной” (В. Савельев).

Естественно и закономерно появление медицинских терминов-существительных в описании деловой обстановки: “В себе такую перемену ты ощутила в миг один, когда впервые в жизни в вену

терминов-переносом значения: "...Чем за это с тобой расширяюсь — Ништою добавочными смыслами" [2, 51]. Примеры из поэзии свидетельствуют об активном использовании создавая образность и экспрессию, "получает второй смысловой план, образная дополнительность, принадлежность к определенному лексико-тематическому разряду. В поэзии привлекательны термины, факторы, среди которых немалую роль играют особенности исходного значения терминов и их преобразований в их семантике. Характер этих преобразований зависит от различного рода значений. Употребление данного круга в поэзии сопровождается более или менее значительным

Большой интерес представляет употребление терминологии в образно-переносном оставшийся лист трепещет на ветке, оканной радужной краем" (О. Чухонец). А денек серебрист, и темные липы, морозный пролив *заснежен*, горят белозною, и чудом своем... Пронес переносного употребления распространения и на термин *электрон*: "И мы помогли о повествовании: "Есть драгоценное *слово* Соединился в них нежность и сила" (В. Люторазкин). Разрушением традиционных приемов художественного изображения, понесками свежих средств

Использование различного рода технических терминов для создания ярких образов связано с темностью, значительно возросли возможности его сочетаемости.

(Е. Евтушенко). Слово *космос* в последнее время приобрело необычайно широкую употреби- метафорическом осмыслении: "В заспанье что-то было от полета в одиноком *космосе* избу" стихотворных контекстах. Особенно активно она используется в поэтической речи в образно-

Богатый экспрессивно-эмоциональный потенциал коимической терминологии реализуется в эмпативно-образному строю текста.

наиболее точно передают нужные оттенки мысли, наиболее полно соответствуют общему значительной степени зависит именно от умения поэта отобрать из ряда возможных слов те, которые широкая употребительность терминов-существительных в образно-переносном осмыслении в значении.

связи, результатом которого является рождение и закрепление за словом нетерминологического значения, но и в образно переносном. В смысловой структуре термина происходят семантические употребления расширяясь, приобретает способность употребляться не только в своем прямом

Терминология в языке поэзии расширяет свои функции. Термин после того, когда сфера его обогащение своей смысловой структуры в результате появления у него новых ассоциаций.

Термин, употребляясь в языке поэтических произведений, получает своеобразное семантическое включение лишь часть дифференциальных признаков, составляющих его содержание" [4, 76]. построения образа часто является не содержание термина, а бытовое представление о нем, данной науки, признаки предмета, необходимые для его определения, то "исходной точкой для соответствия науки определению времени, указывает на все существующие, с точки зрения термины употреблению в специальном, научном тексте. Если в научном употреблении термины не

Как видим, номинативное употребление терминов-существительных в языке поэзии вовсе не По душе мне, когда взяною бьет *волно* в глухие скалы" (А. Уваров).

средством создания морского пейзажа: "*Море в тине* Встала стальное, ослеплом лежат линиями ... различными целями. Так, морская терминология, употребляемая в поэзии, чаще всего служит номинативное употребление специального термина в поэтическом контексте осуществляется с

руках" (В. Окуджава).

Музыка: "Еще покуда в честь нее высокий *хор* поет хвалобо и *музыка* все в парадных расправляет. Ждет отца с учений трудных и в токе Тонким голосом "Рябину" распекает" (Р. Романова). итати" (В. Слущкин). Живописи: "Это мама с тонкой кисточкой в руке *Лусо* *трапки* на *плате*

искусства. Театра: "*Актриса* *спит* смывают и сразу забывают, в которой были *пол* и что они В поэтическую речь активно вовлекается терминология, обозначающая различные понятия

Будреестников жизни земли и воды" (В. Бобылев).

Предвещая опасность И ныряя отвесно в волну борозды, Остается хоть капля надежды на *гласность*

Общественно-политическая терминология в силу интенсификации протекания в общественной

Большому влиянию *стирофантин*" (Е. Евтушенко). Функционирование терминов-существительных в поэзии в

растратчика, что ли, Иль оскоминой будущей боли *Столбняка* восхищения чувств?" (М. Дудин); "У Кутузовой дочка на выданье... Злая весть и предсвадебный *шок*: из конторы с позором был выдворен непутевый, дурной женишок" (Л. Таран).

Метафорическое использование термина *шок* в данном поэтическом контексте соотносится со значением состояния неожиданности, растерянности под влиянием каких-то жизненных обстоятельств.

Архитектурная терминология, употребляемая в образно-переносном осмыслении в поэтической речи, характеризуется эффективностью и регулярностью использования своих компонентов: "Каналов лезвия, Немых мостов графит. И северное небо, как обуза Для нежных женских плеч Нагих *карнатид*. Но как горда *архитектуры* муза!" (М. Акчурин).

Появление в поэзии терминов, обозначающих различные понятия искусства в метафорическом, образно-переносном осмыслении, вызвано стремлением и желанием поэтов повысить выразительность, живость поэтического текста: "Светлая достойная оваций, древняя поэзия дорог. Как же я могу не волноваться, новизной захваченный врасплох? Мне с тобою каждое свиданье в *хоре* дней, в полуночной тиши открывало двери мирозданья тайны человеческой души" (А. Уваров).

Проникновение термина в контекст поэтического произведения не остается бесследным, происходит эмоционально-образное преобразование слова науки и техники в поэтической речи. Реализуя новую стилистическую функцию, термины в языке поэзии выступают на правах общеупотребительных слов, активно включаются в связи с различными рядами лексических единиц, проявляя богатые семантико-стилистические возможности. Термины-существительные, подвергаясь метафоризации, начинают широко употребляться с новыми значениями и оттенками в различных областях материальной и духовной жизни народа.

Как видим, терминология в целом представляет собой особый лексический пласт с точки зрения "способности" его элементов к приобретению образно-переносных значений.

Литература

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – М., 1966.
2. Борисов М.Б. Смысловая двуплановость слова в драматургии М. Горького // Исследования по эстетике слова и стилистике художественной литературы. – Л., 1964.
3. Даниленко В.П. Терминологизация разных частей речи (Термины-глаголы и прилагательные) // Актуальные проблемы лексикалогии. – Новосибирск, 1968.
4. Русский язык и советское общество. Лексика современного русского литературного языка. – М., 1968.

Адреса для листування:

21021 Вінниця, вул. В.Порика, 16, кв.13.

Тел. (8043) 43-75-07(дом.);

E-mail: aza@lily.vstu.vinnica.ua.

Статтю подано до редколегії
28.03.2002 р.

УДК 81'366 = 161.2

В.В. Мерінов – викладач кафедри українознавства
Харківського державного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Вияви варіантності родових форм у невідмінюваних іменників на позначення осіб у сучасній українській мові

Роботу виконано на кафедрі українознавства ХДПУ
ім. Г.С. Сковороди

У статті розглянуто вияви варіантності форм роду у невідмінюваних імен-осіб, подано перелік таких іменників, аналізуються причини виявів такої родової варіантності.

Ключові слова: невідмінювані іменники, особи, стать, родова форма.

© Мерінов В.В., 2002